
HUBERT ERZSÉBET

A tájházak és a közművelődés

Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete évente legalább 4 alkalommal, ősszel és tavasszal *továbbképzést szervez a megyében és a régióban dolgozó közművelődési szakemberek számára*. A mindennapi munkákban felmerülő kérdéseket, problémákat dolgozzuk ilyenkor fel, igyekszünk aktuális gondolatokat felvetni. A témával foglalkozó országos szaktekintélyt és helyi előadókat hívunk a továbbképzéseinkre, a programok helyszíne egy-egy, a megyében lévő közművelődési intézmény.

Az egész napos továbbképzések délelőttjein vannak az előadások és a korreferátumok, délben megkóstoljuk a hely tájjellegű ételeit, majd a vendéglátók speciális programjavasolataiból választunk. Késő délután búcsúzunk el egymástól.

A 2005-ös őszi rendezvényel az volt a célunk, hogy a közművelődési intézményekhez tartozó tájházakról, alkotóházakról, az épületek és a berendezés minőségéről első kézből kapjunk képet és közösen foglaljuk állást abban a kérdésben, hogy milyen módon kell és lehet korszerűen működtetni a tájházakat, alkotóházakat, a közművelődési szakembereknek milyen szakmai tudással kell rendelkezni ahhoz, hogy „életre keljenek” ezek a rendkívül jelentős feladatokkal rendelkező épületek, intézmények.

Az elmúlt 5 évben ezzel a témával még nem foglalkoztunk továbbképzéseink során, de éreztük, hogy aktuális nem csak megyei szinten, hanem országosan is. Örömmel ismertettük a NKÖM pályázati terveit ezzel a munkával kapcsolatban.

2005. október 27-én Nyíraczádon tartottuk „Környezetünk értékei: tájházak-alkotóházak” címmel közművelődési továbbképzésünket, 32 fő részvételével a Dózsa György Művelődési Ház tanácskozótermében.

Dr. Katona Gyula a nagyközség polgármestere köszöntőjével indult a program. A polgármester úr a közművelődési szakembereknek bemutatta a nagyközséget, annak múltját és jelenét, kiemelten a kultúra területén és a műemlékvédelemben végzett tevékenységüket. Örömmel tájékoztatta a jelenlevőket arról, hogy az elmúlt években hat épületet védetté nyilvánítottak a településen, a három műemléki templomuk pedig a megye kulturális turizmusában célpontként szerepel. Legjelentősebb a falu központját díszítő – Hajdú-Bihar megye egyetlen működő – Árpád kori temploma és a mellette épült harangláb. Ezt követően bemutatta a 2004-ben felújított művelődési házat és az intézmény mellett most átadott galériát, melyet a régi malomból alakítottak képzőművészeti kiállítóhellyé.

A Malomgalériában Nyíraczád szülötteinek állandó kiállítása, egy gyönyörű Holló László grafikai és festészet kollekciónak kapott helyet, valamint létesítettek egy termet az időszakos kiállításokra számára is.

A nyíraczádi, „Környezetünk értékei: Tájházak, alkotóházak” című továbbképzésen a megyéből érkezett közművelődési szakemberek mellett részt vett *Koticsné Magyarai Márta muzeológus*, a Déri Múzeum munkatársa, múzeumi szakfelügyelő, a megyei tájházak szakmai segítője és *Dózsa György, az Észak-Alföldi Régió Kulturális Iroda vezetője*.

A rendezvény első előadója *Dr. Páll István a Sóstói Múzeumfalui igazgatója* volt, aki országos helyzetképet vázolt a tájházakról, a tájházak létrehozásának körülményeiről.

Elmondta, hogy 1949-ben olyan törvény lépett életbe, mely szerint minden megye köteles 10 tájházat létrehozni területén. Elsősorban múzeumi kiállítások létrehozása volt a cél ebben az időszakban. A múzeum igazgatója beszámolójából megtudtuk azt is, hogy abban az időben más volt a falusiak véleménye a tájház alapítási kezdeményezésekről. A múlt szegénységének bizonyítékait nem igyekeztek megőrizni, szerettek volna inkább *megszabadulni a hagyományos* konyhai, háziipari, gazdálkodási eszközeiktől. Félő volt, hogy nem marad meg munkaeszköz, használati tárgy, maga szötte textil vagy más, a múltat magában őrző tárgy. Ezért volt történelmi jelentősége az 1949-es törvénynek.

Az így létrehozott tájházakból napjainkban már kevés működik, különösen a rendszerváltozás hozott drámai helyzetet a tájházak életében. *Az 1980-as években tartott szakfelügyeleti felmérés országosan 200 objek-*

tumról számolt be. Az előadó véleménye szerint nálunk „személy-függő” a tájházak léte.

Meghatározta a ma sokszor félreértelmezett tájház fogalmat: *”Népi műemléki épületben enteriőr-szerűen elhelyezett muzeális gyűjtemény”*. Falumúzeumnak nevezzük akkor, ha a gyűjtemény nem muzeális érték.

Tájékoztatót adott az épületek védetté nyilvánításának lehetőségeiről is. Ebben az esetben hatósági engedély szükséges ahhoz, hogy valaki a tulajdonában lévő értékes ingatlant lebontsa és mást építsen a helyén. Beszélt a tájházak tárgyainak leltározási szempontjairól, ezt a munkát – amint hangsúlyozta – csak muzeológus szakember végezheti. Szólt arról is, hogy milyen módon lehet bekerülni a tájházakat tömörítő civil szervezetbe, a Tájházszövetségbe. Beszámolt ennek a 2 éve alakult szervezetnek a tevékenységéről, kiadványukról, a *Tájházi Hírlevélről* is. Ajánlott egy most elkészült, a témát feldolgozó vándorkiállítást is, melyet a *Szentendre-i Skanzen munkatársai szerkesztettek és gondoznak*.

Az előadó maga is szakfelügyelője a tájházaknak, így voltak információi a Hajdú-Bihar megyei tájházakról is. Ezekről fotókat közölt, ismertette a benne levő gyűjteményeket is.

A délelőtt második előadója, a jelen beszámoló írója, a Kölcsey Közművelődési Intézet munkatársa, etnográfus volt.

Elsőként a megyei helyzetről adtam tájékoztatót, valamint egy csokorra való ötletet, javaslatot tettem közzé, amelyek a tájházak „életre keltését” segíthetik. A megye 82 települése közül több mint harmincban tartanak nyilván tájházat, egyrészt a múzeumi, másrészt a közművelődési és az idegenfogalmi regiszterekben. Ezek közül a legtöbbet a települések polgármesteri hivatalai vásárolták meg, tartják fenn, a tartalmi munkát pedig a művelődési házakra bízzák.

A mostani tanácskozásunkon kiderült, hogy vannak olyan tájházak a megyében, melyekről nincs tudomása a múzeumi szakfelügyeletnek és olyanok, amelyről a közművelődés nem tud.

A tanácskozás előkészítése során mind a 82 település önkormányzata és közművelődési intézménye számára „Adatlap”-ot küldtünk, melyben a tájházukról, a fenntartás körülményeiről és a házban folyó tevékenységről kérdeztünk. Reméljük, hogy összeáll egy kép a Hajdú-Bihar megyében lévő objektumokról, ami segít a közös munka elindításában.

A továbbiakban ismertettem a 2006–2007-re tervezett „Kaptár” programot, melyet a NKÖM hirdet majd meg. Reméljük, hogy ez a projekt

sokat segíthet a tájházak fenntartóinak. Javasoltam, hogy a tájházakat működtető közművelődési intézmények vezetői, munkatársai alkossanak munkaközösséget, segítsék egymást.

A tanácskozás szervezőjeként előzetesen korreferátumokra kértem fel hat megyei intézményvezetőt. Eredményes munkáról számolt be a hajdúdorogi *Simon Istvánné*, a nagyrábéi *Józsa Kálmánné*, a hosszúpályi *Kozmáné Bódi Ildikó*, a szentpéterszegi *Ékes Istvánné* és a hajdúnánási intézmény munkatársa, *Szólláth Zoltán*.

A „Környezetünk értékei: tájházak, alkotóházak” címmel rendezett közművelődési továbbképzés sikeres volt, mivel olyan, eddig még nem tárgyalt fontos tevékenységre irányította a szakma figyelmét, mely országosan is egyre fontosabb, kiemelten támogatott téma.

A nap hátralevő részében a közművelődési szakemberek megtekintették a nagyközség idegenforgalmi nevezetességeit, közöttük a már említett, 2005 nyarán átadott Malomgalériát is.

Íme azoknak a működő tájházaknak a sora, akik regisztrálták magukat Hajdú-Bihar megyében a közművelődési hálózatban:

Nagyrábé, Kismarja, Szentpéterszeg, Tetétlen, Hosszúpályi, Létavértes, Ebes, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Bagamér, Nyíradony /Aradványpuszta/ Nyírábrány, Vámospércs.

A felsorolt 13 tájházon túl további 18-ról nincs írásos információnk.

A tanácskozáson sok kérdés, probléma vetődött fel, melyek továbbgondolására, megoldására 2006-ban szakmai program keretében teszünk kísérletet.